

Lodovico Guicciardini, *Beschrijvingen van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland, Nederlandstalige uitgave uit 1612*

P 270 – 274

Beschrijving van Middelburg

P 270

Deze stad wordt Middelburg genoemd omdat zij bijna in het midden van het eiland Walcheren ligt. Zij is gelegen juist op 51 en 3/4 graden breedte. De haven van Arnemuiden ligt een derde mijl oostwaarts. Sluys ligt op 5 mijl zuidwestwaarts, en Dordrecht in Holland ligt op 17 mijl. Hier zijn twee kanalen die bij Arnemuiden in zee lopen. Het ene kanaal is oud, maar zo krom en eng dat het omwille van de ongeriefelijkheid weinig gebruikt wordt. Het andere werd onlangs met de hand uitgegraven en is recht, breed en diep. Hierdoor kunnen grote schepen geladen met meer dan 200 tonnen vanuit de haven van Arnemuiden tot Middelburg varen, tot groot gerief en gemak van de inwoners.

P 271

Het is een fijne aangename stad, goed ommuurd met vesten met brede diepe grachten en wallen. Verder is er ook aan de buitenkant een muur. Alles samen zorgt dit voor een zeer versterkte stad. Middelburg heeft aangename straten, fraaie huizen en mooi gebouwde kerken en kloosters. Onder andere het mooie en rijke klooster van de premonstratenzer orde, namelijk de Sint-Nicolaasabdij. Dit huis is eertijds gesticht door Godebald, de 24ste bisschop van Utrecht. Daarna werd het sterk uitgebreid en in 1256 bijna volledig heropgebouwd door Willem, Rooms-koning en graaf van Holland en Zeeland. Op deze plaats liggen hij en koningin Elisabeth¹, zijn echtgenote, begraven. De koninklijke tombe ziet men er nog. Deze abdij is bovenmatig rijk aan opbrengstgoederen en heeft nog andere merkwaardigheden, zoals een zeer mooie bibliotheek. De abt is van zodanige waardigheid en aanzien dat hij alleen, vanwege de hele geestelijke stand, het jawoord en het akkoord geeft in alle zaken die het graafschap van Zeeland aangaan. Middelburg heeft de stapel van Franse, Spaanse, Portugese en andere dergelijke wijnen die over zee in deze landen aankomen. Behalve de zeer machtige zeehandel, wordt hier ook veel handelgedreven door verschillende kooplieden. Deze stad is niet alleen de hoofdplaats van dit eiland, maar ook van het hele graafschap Zeeland. Ze is zo machtig en rijk dat

¹ Van Brunswijk.

zij in vroeger jaren van haar eigen heer de voortreffelijke plaats Arnemuiden gekocht heeft, waar de schepen in de haven komen aanleggen. Daarop wordt hierna dieper ingegaan.

Bijvoegsel

[De voortreffelijke en vermaarde stad Middelburg heeft – volgens sommigen – haar naam gekregen van Metellus, een edelman van Rome van een burgemeesterlijke waardigheid. Ze noemen het in het Latijn 'Metelliburgum' als "de burg van Metellus". Maar om de waarheid te zeggen, dit schijnt wel ver gezocht te zijn. Anderen, onder wie onze auteur, houden dat Middelburg de naam bekomen heeft van burg, dat is een sterk en uitmuntend kasteel, slot of fort dat in het midden van dit eiland ligt als centrum ervan. Dit is te vergelijken met de Rupes Tarpeia te Rome. Het zijn plaatsen die de kapiteins en de gouverneurs van gebieden plegen in te nemen, omdat zij van op een hoge en uitstekende plaats een beter zicht hebben. Zo kunnen ze zich opstellen om zich te verdedigen tegen aanvallen van vijanden. Van hieruit is de naam en de waardigheid van burgemeester en burggraaf ontstaan, omdat hen de hoogste macht en gezag van de plaatsen toekomt. Wat de stichting betreft refereren sommigen naar een zekere Mattion, die volgens hen de eerste fundamenten gelegd heeft. Ook menen sommigen dat de Zeelanders Mattiaci genoemd worden naar deze Mattion, wat nog niet bewezen is. Maar het is zeker dat deze stad, hoewel ze nu rijk, heerlijk en mooi is, zoals alle andere vermaarde steden zeer klein begonnen is. In het jaar 1121 heeft Godebald, bisschop van Utrecht, de reguliere kanunniken omwille van hun slecht gedrag verdreven uit het klooster van Middelburg. Daar liet hij broeders van de orde der premonstratenzers uit het Sint-Michielsklooster van Antwerpen komen. Deze stad was toen nog maar een dorp, maar werd mettertijd toch een stad. Graaf Willem II, Rooms-koning, heeft haar voorname privileges gegeven. Onder andere heeft hij Middelburg vergund dat niemand in heel het gebied Bewestenschede een hogere rechtbank zou hebben dan die van de voornoemde stad en dat daar alle criminele zaken van het platteland behandeld moesten worden. Hierdoor zouden de misdadigers in de gevangenis of het gravensteen ondergebracht worden in Middelburg, nadat hij de gevangenis deed herstellen en versterken. Op het einde van het jaar 1290, toen de Vlamingen Middelburg belegerden, was het een sterke stad. Maar toen graaf Floris vanuit Vlissingen kwam (dat toen nog een dorp was), braken de Vlamingen op en werden ze achtervolgd tot Borssele, waar er 4700 gedood werden. Een totaal van 300 Zeelanders trok naar Cadzand, waar ze een groot aantal doodden

en veel gevangennamen. Maar rond het jaar 1302 heeft Gewijde² de zoon van de graaf van Vlaanderen³ in twee veldtochten de Hollanders verslagen en heeft hij deze stad met geweld ingenomen.

Bij het begin van de inlandse onlusten in het jaar 1572 zijn de Vlissingers met hun aanhang de stad Middelburg gaan belegeren. Zij beschoten de Dampoort aan de zijde van Arnemuiden en overmeesterden met kapitein Willem Bloys op diezelfde dag van Treslong het kasteel Ter Hooge.

En in het jaar 1573 beraamden doctor Johan Junius de Jonge, gouverneur van Veere, en de heer Charles de Boisot, gouverneur van Vlissingen, een aanslag uit te voeren op de stad Middelburg. Hiervoor kregen ze de hulp van een kanonnier van de stad, die beweerde dat hij twee of driehonderd burgers had die hem in deze aanslag zouden helpen. Het plan was dat de gouverneurs zich met hun leger in een hinderlaag zouden leggen in een tuin dicht bij de stad en dat men op hetzelfde tijdstip een alarm te water en te land bij Arnemuiden zou slaan. Ook zou het gerucht verspreid worden dat een leger klaar stond om Arnemuiden aan te vallen. In dergelijk geval zouden twee of drie compagnieën van het garnizoen van Middelburg te hulp snellen. De Dampoort (waar de hinderlaag lag) zou dan opengedaan worden door de kanonnier en zijn aanhangers, nadat ze een teken zouden geven aan diegenen die in de tuin lagen. Om deze aanslag uit te voeren, vertrokken uit Vlissingen rond negen uur 's avonds tien of twaalfhonderd krijgsknechten, verzameld uit de omliggende garnizoenen. Zij gingen zich in een hinderlaag leggen in de vermelde tuin. Om het afgesproken teken beter te kunnen zien stelden zij een wachtpost op van veertien of vijftien personen in een afgebrand huis tussen de stad en de voormelde tuin.

P 272

Dit gebeurde ook zonder dat er iets opgemerkt werd. Rond vier uur in de morgen werd in Arnemuiden alarm geslagen te water en te land. Men hoorde meteen de trommels binnen Middelburg slaan om hen te gaan helpen. Voor zes uur waren reeds twee compagnieën vertrokken en een andere maakte zich gereed om te vertrekken. Enkele van de wachtposten in het afgebrande huis werden uitgezonden om de toestand aan de poort te achterhalen. Ze werden verdrietig van het lange wachten en toen ze zagen dat slechts twee of drie mannen naar buiten kwamen, keerden ze terug naar het huis. De anderen die daar gebleven waren, zonden twee van hen naar de

² Van Namen.

³ Gwijde van Dampierre.

tuin om te weten of het krijgsvolk daar nog was. Ze werden echter ontdekt door die van Middelburg die meteen begonnen alarm te slaan. Daarop liep de compagnie die klaar was om uit te trekken op de omwalling en deed men diegenen terugkeren die reeds vertrokken waren. Zo werd deze aanslag verijdeld. Indien de overste van de wachtposten (een van de compagnieën van Veere) zijn rol goed gespeeld had, dan zou de aanslag het resultaat gekend hebben dat men begeerde.

Belegeringen van Middelburg

De hertog van Alva heeft verschillende keren getracht Middelburg, dat door die van Vlissingen en Veere belegerd en omsingeld werd, te ontzetten. Hij liet onder andere 20 assabres⁴ uitrusten. Daarmee zeilden ze met een sterke wind van Sluis tot onder Fort Rammekens. Onderweg gingen 2 of 3 schepen verloren die de Vlissingers in de grond schoten. Maar daarna, wanneer ze onder het fort lagen, heeft kapitein Ewout Pieterszoon Worst, admiraal van Zeeland, deze schepen met geweld aangevallen. Niettegenstaande de beschieting vanuit het fort en uit de schepen heeft hij met zijn scheepjes en boten de andere schepen geënterd en overmeesterd. Van de 21 of 22 bleef er niet één over.

De heer van Beauvoir⁵ is door zijn opdracht opnieuw van Antwerpen afgevaren naar Zeeland op 5 augustus, met wel 80 schepen, grote en kleine. Maar dezelfde dag hebben de Zeelanders Fort Rammekens op deze manier veroverd. Charles de Boisot en zijn broer Louis hadden het voornemen om het fort aan te vallen. Ze zonden hun krijgsvolk vooruit om die van Arnemuiden af te zonderen van die van Middelburg. Degenen die daar gelegd waren, stelden zich onverwacht op alsof zij Arnemuiden zeer sterk wilden belegeren. Toen men dit vernam in Middelburg en Rammekens, heeft de kapitein van Rammekens zich met zijn chirurgijn uit zijn fort begeven naar Arnemuiden, samen met nog zoveel man dat hij geschikt achtte. Hij liet maar 70 man in het fort achter, met zeer weinig buskruit. Nadat zij op subtiële wijze waren weggelokt, hebben de Zeelanders het fort in alle haast belegerd, te land en te water. Ze brachten daar geschut voor mee en beschoten het. Bij hoog water schoten schutters, vanop de mastkorven van grote hulken, naar de verdedigers om ze te verdrijven uit hun verdedigingsposities. Ze ondermijnden de muur aan een zijde. De gouverneur en ook de chirurgijn waren die dag echter naar het belegerde Middelburg gegaan. Zo gebeurde het dat de luitenant, die in de arm geschoten werd, en ook veel andere gekwetsten allemaal vreesden aan hun wonden te sterven, bij gebrek aan

⁴ soort kustschepen, in het Spaans: hazabra.

⁵ Filips van Lannoy.

chirurgijnmeesters. Daardoor waren ze verzwakt en was er weinig leiderschap onder hen. Ze vonden ook weinig moed, noch de wil om weerstand te bieden. Op 5 augustus hebben ze het kasteel overgegeven. Er werd redelijk veel koren en andere munitie gevonden. Daarom heeft de heer van Beauvoir moeten besluiten om Middelburg te helpen via een andere zijde. Hij voer zeewaarts voorbij Vlissingen en zeilde rondom het eiland Walcheren de Roompot in, waar de Zeelanders weinig op bedacht waren. Hij bracht zijn leger met de kleine schepen aan land op Onze Vrouwen Polder. De grote schepen bleven in Biezelingelaggen, niet zonder gevaar. Zo brachten zij hun proviand van achter over land naar Middelburg. Toch namen ze niet alles mee, uit vrees voor en wegens tegenstand van de Zeelanders. Zij lieten daar Christoffel de Mondragon aan land als gouverneur, samen met 15 vendels knechten. Hij was een oude, Spaanse, ervaren kapitein. Dit alles gedaan, en uit vrees aangevallen te worden, zijn zij terug de rivier richting zee opgevaren op 19 augustus, maar niet zonder verlies. De heer van Beauvoir zond ongeveer 40 kleine schepen naar Bergen op Zoom, met de bedoeling ze van daar opnieuw naar Arnemuiden te laten varen. Maar de Zeelanders hielden ze met hun oorlogsschepen tegen bij de Boomkreek. Middelburg was nog niet volledig voorzien van proviand, omdat zij in augustus hun levensmiddelen niet helemaal hadden kunnen lossen, uit vrees voor de Zeelanders. Daarom zijn ze op 16 november opnieuw vanuit Antwerpen vertrokken, met meestal grote schepen. Tijdens de afvaart brandde een van de schepen uit, aangestoken door haar eigen buskruit. Op een ander schip barstte een stuk geschut waarbij wel 30 mannen gedood en gekwetst werden. Een derde schip liep aan de grond, kantelde en liep vast in het zand. De grote schepen van deze armada bleven bij Saafdingelaggen en zonden ongeveer 50 kleine schepen door de Boomkreek, om zo tot Arnemuiden te geraken. Maar de Zeelanders die bij Reimerswaal lagen met ongeveer 38 schepen, hebben hen bevochten op 22 november. Ze moesten zich in veiligheid brengen bij Bergen op Zoom en vertrokken met 11 schepen, 2 uitgerust voor de oorlog en 9 geladen met proviand. 's Nachts vaarden 3 scheepjes met tarwe van Bergen op Zoom naar Arnemuiden. Dit bracht de prins van Oranje ertoe om op 10 december naar Zeeland te komen. Zo wou hij Middelburg dwingen, omdat het nu in uiterste benauwdheid verkeerde. Ten slotte, toen de Groot-Commandeur⁶ landvoogd was geworden, heeft hij terstond alles in het werk gesteld om de stad Middelburg (die het nu zeer benauwd had) te ontzetten. Deze aanval is uitermate geweldig geweest (waarover we het hierna zullen hebben). Maar het opzet mislukte met een grote nederlaag voor de Spanjaarden.

⁶ Luis Requesens.

Wanneer kolonel Mondragon deze nederlaag van de zijnen vernomen had, heeft hij besloten te capituleren en de steden Middelburg en Arnemuiden over te leveren in handen van de prins van Oranje met alle munitie en geschut. Dit deed hij ook in de wetenschap dat nu geen andere hulp meer te verwachten was en omdat hij toestemming had om te onderhandelen. De voorwaarden waren dat hij met de soldaten, hun wapens en toebehoren zou mogen vertrekken, net als alle geestelijke personen, zoetelaars⁷, kanonniërs, schippers, commissarissen en alle anderen die wilden.

P 273

De Zeelanders zouden hen met schepen en konvooi overzetten naar Vlaanderen. Alle koopwaren en ook de geestelijke goederen zouden verbeurd zijn. Kolonel Mondragon beloofde terug te keren in gevangenschap, als hij niet tot vrijlating kwam van Filips van Marnix, heer van Sint-Aldegonde. Hij wou ook de vrijlating van kapitein Jacob Symonszoon de Rijk, een Italiaans ingenieur genaamd Citadella, en nog twee andere. De stad zou driehonderd burgers van Vlissingen, Veere en Zierikzee ontvangen. Dit is aldus overeengekomen op 19 februari, en daarna uitgevoerd, waarbij de gevangenen werden bevrijd. Op deze manier is de prins meester geworden van het hele eiland Walcheren en van de zee. Om het eiland te behouden of te verdedigen hadden de Spanjaarden geen middelen, kracht, geld, goed en bloed gespaard. Het is bevonden, dat de pogingen om Middelburg bij te staan en te ontzetten in een periode van twee jaar de koning (naast het menselijk bloed) 70 maal 100.000 gulden, of 7 miljoen gulden heeft gekost. Daar zijn echter de lonen van de soldaten die daartoe ingezet werden niet inbegrepen, maar wel de bezoldigingen van het schippersvolk. Ook zijn hierin de schepen en het geschut niet inbegrepen, maar wel de levensmiddelen en het uitrusten van het geschut en het voorzien met munitie ervan. Hierna heeft de prins de Engelsen toegelaten handel te drijven met Antwerpen via de Schelde, hetgeen voordien was gestopt, omwille van het beleg van Middelburg en alle oorlogen ter zee. Hierdoor is Middelburg tot grote welvaart gekomen. De stad is sterk in bevolking, rijkdom en nering toegenomen sinds Antwerpen onder het Spaans gezag gekomen is.

Belangrijke handelsstad

Middelburg, waarnaar de machtigste kooplieden uit Brabant en Vlaanderen uitgeweken zijn en er hun verblijfplaats gevestigd hebben, mag met recht vergeleken

⁷ leveren levensmiddelen aan het leger.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Beschrijving van Middelburg, p. 270-274

worden met de voortreffelijkste handelssteden van Europa. Bovendien was er in het jaar 1598 de komst van de compagnie van de Engelse kooplieden, die de handel enorm deed toenemen. Dit gebeurde in die mate dat men de stad heeft moeten uitbreiden en ze met nieuwe havens, bolwerken en poorten heeft uitgebouwd. Er staan de mooiste bouwwerken die men zou kunnen aanschouwen. Deze stad heeft over ettelijke jaren de belangrijkste handel van Nederland gekend. Zelfs Antwerpen, heel Brabant en Vlaanderen verzochten en verkregen konvooien en licenties, tot hun voldoening. Dit doen ze in Middelburg nu nog steeds, tot grote welvaart van de hele gemeenschap, alhoewel de handel sinds enkele jaren wat afgenomen is.

Toen de monniken er vertrokken zijn, werd de abdij van de regulieren bestemd tot zetel van de Staten van Zeeland. Het was een mooie, goed gebouwde abdij die in het jaar 1492 ten prooi viel aan een verschrikkelijke brand. Die was in de stad begonnen en vernietigde de kerk, de refter, het kloosterpand en het kapittelhuis. Ook vernietigde het de keuken met allerlei goederen, de bibliotheek met mooie boeken, veel kostbare juwelen, kleinoden en versiersels van altaren en andere ornamenten. Ook het pas gebouwde klooster van de bogaarden brandde af, net als hun mooie kerk, waarvan de bouw begonnen was, en ook veel huizen. De oorsprong van deze brand werd nooit echt achterhaald. Middelburg was tot een nieuw bisdom verheven en deze abdij werd bestemd tot woning van Nicolaas de Castro, de eerste van de nieuwe bisschoppen aldaar. Nu is deze abdij niet alleen de zetel van de Staten van Zeeland, maar ook van de Raden en van de Admiraliteit. Ook prins Maurits heeft er zijn prinsenhof, wanneer hij in Zeeland is. Toen hij daar was in het jaar 1595, hebben de geestelijke en wereldlijke Staten van de provincies, die nog onder de koning waren, afgevaardigden gezonden naar de Staten van de Verenigde Provinciën en prins Maurits. Aangekomen in Zeeland hebben ze op 14 april in Middelburg gesproken met prins Maurits, vergezeld van schatbewaarder Valcke, Vosbergen en enkele anderen. Ze beklemtoonden hoe zeer de adel en de Staten van de landen onder de koning opgelucht waren. Ze waren verblijd te horen van de genegenheid der Verenigde Landen tot vrede, om eens uit die ellendige oorlog te mogen komen. Daarom verzochten zij dat men mocht komen tot een overeenkomst tussen de koning en de Staten die nog onder hem staan aan de ene kant, en de Staten van de geünieerde landen aan de andere kant. Hierop antwoordde prins Maurits resoluut dat de Verenigde Staten geenszins van plan waren enige andere vredesonderhandeling aan te gaan dan met de Staten van deze gebieden. Ook gingen ze dit geenszins doen met de koning, aangezien zij daarentegen contractueel verbonden waren met andere prinsen. Ook wisten ze dat de koning zo verstoord en verbitterd was op hen en dat hij

het voorgewende ongelijk dat hem werd aangedaan nooit zou kunnen vergeten of vergeven. Hij zou van de eerste gelegenheid gebruik maken om wraak te nemen, zich beroepend op de theologische resolutie, "quod Haerticis non sit servanda fides". Maar wanneer de heren van de Staten onder de koning te goeder trouw tot vredesonderhandelingen wilden komen, waren de geünieerden bereid de oorlog in vrede en vriendschap te veranderen. Ze stelden evenwel de voorwaarde dat ze in hun schriftelijke resoluties akkoord gingen met vier artikelen, alvorens men zou beginnen te onderhandelen. Eén van die voorwaarden was dat zij alle vreemdelingen en soldaten uit hun landen zouden doen vertrekken. Zo zouden ze zich in dusdanige vrijheid stellen dat zij konden onderhandelen zonder de koning. Vermits de voornoemde afgevaardigden geen ander bevel hadden dan onderhandelingen teweeg te brengen, tussen de koning en zijn Staten aan de ene kant en de Verenigde Landen aan de andere kant, is er geen gevolg aan gegeven. Ze zijn hierna haastig teruggekeerd en hebben hun rapport uitgebracht. Zo heeft dit vredesverdrag geen vooruitgang gemaakt, terwijl het zo zeer begeerd werd door de gemeenschap, adel en geestelijkheid.

In diezelfde abdij van de regulieren huist ook de Munt van Zeeland, die onderworpen is aan de muntmeesters. Daarenboven zijn in deze stad ook zeer mooie en goed gebouwde kerken, waarvan de voornaamste de Oude en de Nieuwe kerk genoemd werden. Op hun toren werd een top of kap gezet met een vergulde weerhaan, als een beter landmerk voor de zeilschepen op zee. Samen met een grote nieuwe klok en een mooie, grote horloge, heeft dit 26.000 ponden Vlaams, of 156.000 gulden gekost.

P 274

In Middelburg is ook nog een fraai gasthuis en ook een zeer mooi huis voor oude mannen, waarin zich ook het weeshuis bevindt. Men vindt er ook een grote sluis, 'Sas' genaamd, een zeer knap werk dat een ongelooflijke som geld gekost heeft. Ten laatste, omdat ik de andere mooie gestichten voorbijga, is daar een zeer mooi munitiehuis, en een nieuw zeer mooi schuttershof in een prachtige stijl.]

In deze stad werd Paul van Middelburg geboren, hij was zeer geleerd in de wiskundige wetenschappen⁸. Omwille van zijn deugden werd hij naar Rome ontboden en er

⁸ Ook astronomie.

terstond tot bisschop⁹ aangesteld. Hij heeft onder andere een boek geschreven over de hoogtijd van Pasen.

In een klein dorp of gehucht bij Middelburg werd Nicolaas Everaert geboren. Hij werd ook Nicolaas van Middelburg genoemd, aangezien hij zo dicht bij de stad geboren was. Hij was een zeer geleerd man in verschillende wetenschappen, maar in het bijzonder in de rechten. Hij was zeer ervaren in staatszaken en een bekwaam raadgever. Bijgevolg werd hij ook door zijn landsheer altijd in belangrijke zaken aan het werk gezet. Hij bracht het niet alleen tot president van het Hof van Holland, maar ook van de Grote Raad van Mechelen, waar hij gestorven is in 1532. Nicolaas Everaert had veel bekwame kinderen. De eerste was Pieter, doctor in de godgeleerdheid en in de wereldlijke rechten en prelaat van de orde der premonstratenzers. De tweede was Everard Nicolai, licentiaat in de rechten, president van het Hof van Friesland en daarna ook president van de Grote Raad van Mechelen, zoals zijn vader. Hij overleed in dezelfde stad in het jaar 1560. De derde zoon was Nicolaas Nicolai of Nicolaus Grudius, ook licentiaat in de rechten. Hij was hooggeleerd in veel andere onderwerpen, in het bijzonder in de geschiedenis en poëzie, waarin hij tot grote onderlegdheid kwam. Hij is nu raadsheer van de koning en griffier van de Orde van het Gulden Vlies. De vierde zoon heette Adriaan Nicolai Marius en is licentiaat in de rechten. Hij is een zeer bekwaam en voortreffelijk man die ook veel hoge ambten met grote eer bediend heeft. Nu is hij kanselier in het Hof van Gelre. De vijfde zoon is Jan, bijgenaamd Janus Secundus (de geleerden van daar nemen gewoonlijk voor verschillende aangelegenheden een bijnaam op Latijnse wijze aan). Hij stierf jong. Nochtans had men van hem veel verwacht, want hij was zeer geleerd en een vrolijk dichter, zoals blijkt uit sommige van zijn gedichten. Het is een bijzondere gave van deze gebroeders, dat zij allemaal naast al hun andere gaven een zeer goede poëtische aard hadden, waardoor hun werken met grote belangstelling in het openbaar verwacht worden.

⁹ Van Fossombrone.